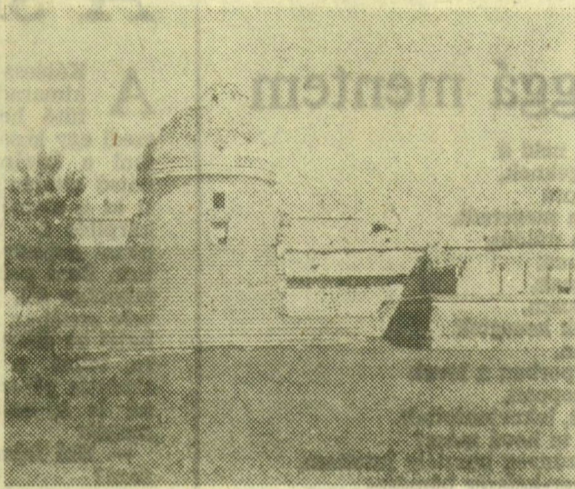

Maja dombormű

Csillagvizsgáló maradványai

A maják titokzatos városa

Némileg enyhül a forróság, elhagytuk a Yucatan-félsziget párás poklát, s a moszkítókat, kezdődik a közép-amerikai Kordillerák vonulata. Néhány kilométerre nyugatra már Guatemala van, a határig szinte áthatolhatatlan őserdők borítják az egyre emelkedő előhegyeket. Palenque, talán a legcsodálatosabb maja romváros szélén állunk. Noha csak 300 méterre vagyunk a tengerszint felett, keleti irányban hosszan beláthatjuk Tabasco tartomány kukorica-, banán-, kávé-, kakaóültetvényeit. Valószínűleg a kedvező földrajzi fekvés miatt válasszhatták a maják ezt a városállamuk központjává ezt a helyet.

Jobb kéz felől a Feliratok Templomának alappiramisa emelkedik, olyan meredek lépcsősorral, amelyre még csak felmegy az ember, de lefelé jövet bizony könnyen megszedül. A majakutatás történetében fontos szerepet játszik ez az építmény, hiszen 1952-ben rejtett sírt fedeztek fel benne. Ezzel megdőlt az a korábbi feltételezés, hogy a maja piramisok csak a rájuk emelt templomépítmények alapjait szolgálták.

A sír feltárási munkálatai során kiderült, hogy elhelyezési módja, rejtettsége sokban emlékeztet az egyiptomi piramisokban talált temetkezési helyekére. A piramis tetején, a templom padlójában négyzetes nyílás van: ezen kell leereszkednünk a mélybe vezető alagút lépcsősorához. Jó 20 méterrel a templom padlója alatt, a szivárgó nedvességtől örökké nedves mészkőlapokon csúszkálva végre vízszintes járatba jutunk, s néhány apró villanylámpa takarékos fényétől megvilágítva, megpillantjuk a pompás kőlapot. Alatta nyugszik a maja birodalom egyik hajdani főpapja, Pokal. A legalább 8 négyzetméter felületű sírt záró kőlapon csodálatos dombormű: stílizált maja istenek körében a főpap, félig fekvő helyzetben, homlokából az újjászületést jelképező kukorica nő ki. (Ez a kőlap — a maja művészet remeke — szerepelt például Erich Däniken, a botcsinálta „jövőkutató” Magyarországon is játszott filmjében, „A jövő emlékei”-ben. Däniken — ki tudja, honnan vett ötlettől vezérelve — azt próbálta bizonygatni, hogy a főpap sírját fedő kőlapon egy űrhajós és különféle irányítóműszerek láthatók.)

Miután megfártuk a sirlátogatás viszontagságos útját, megkérdeztem idegenvezetőnket, a maja származású Francisco Amezcua („civilben” egyébként lelkes majakutató), lát-e valami szokatlant, a maja ornamentika megszokott elemeitől eltérőt a szóban forgó kőlapon. Mint mondta, a fedőlap mind stílusában, mind tartalmában szervesen beleillik a maja kultúrába. A főpap egyébként normális életet élt, számos más domborművön szerepel, 40—50

éves korában halt meg. Egyetlen eltérő sajátossága: körülbelül 1 méter 70 centiméteres testmagassága jóval kiemelkedett az átlagos, 1,50 méter magas maják közül. Azonban — tette hozzá — erre is van magyarázat. A főpapok, a vezető emberek, részben az átlagosnál jobb táplálkozás miatt, részben pedig az egymás közt való házasságok révén, generációkon át megőrizték családi sajátosságait.

Sok majakutató szerint ennek a titokzatos, teljes egészében máig sem ismert birodalomnak a bukásához ez a tényező — a rokonházaság — is hozzájárult. A maja birodalom fénykorát az időszámításunk szerinti IX. században érte el, kevéssel később, az ezredforduló körül, a birodalom az északról betörő harcias, barbár szokásokat magukkal hozó, tölték törzsek ellenőrzése alá került. A palenquei központi palota falán még ma is viszonylag jó állapotban levő féldomborműveken hat ujjú, jellegzetesen deformált lábú és koponyájú maja főemberek szerepelnek. Orvosok szerint ezek a rendellenességek közeli rokonok házasságából született utódokra jellemzők.

A palenquei központi palota teraszáról jól látszottak a dombordalokon, a síkságon szétszórott, bozóttal, fűvel benőtt óriási halmok. Egykori maja templomok, köz-

épületek maradványai, s csak itt a környéken, amerre a szem ellát, legalább 250 van belőlük. Bár számos maja várost már feltártak, ez a vidék, Dél-Mexikó még mindig régészparadicsom. Meridától, a Yucatan-félsziget legjelentősebb városától néhány kilométerre, az őserdő mélyén csak most kezdtek hozzá egy állítólag minden eddig ismertnél nagyobb és gazdagabb maja város feltáráshoz.

Chichen Itza, Umal, Palenque maja városközpontjai ma könnyen elérhető idegenforgalmi látványosságok, az egykori templomok, paloták, csillagvizsgálók, középületek falai közt turisták tizezrei zsivalyognak.

Ennek ellenére a maja civilizáció számos ellentmondására még mindig nem sikerült rájönni. Az épületromok tanúsága szerint ilyen fejlett építőművészetet nem lehetett volna megteremteni megfelelően szervezett állam, gazdasági rendszer nélkül. A VII—VIII. században Palenque környékén is mintegy százezer alattvalóból álló állam virágzott. Városaikban csatornarendszer működött, sőt a palenquei központi palota egyik része — mint vezetőnk elmondta — afféle nyilvános illemhely szerepét töltötte be, külön személyzettel. Mindazonáltal nincs rá magyarázat, hogy miért nem ismerték a náluknál kevésbé fejlett civilizációk által is használt olyan eszközöket, mint a kerék, vagy a boltív. Naptárjuk viszont pontosságával felülmúlja még a ma használatost is. Erre magyarázatot is, külön személyzettel. Mindazonáltal nincs rá magyarázat, hogy miért nem ismerték a náluknál kevésbé fejlett civilizációk által is használt olyan eszközöket, mint a kerék, vagy a boltív. Naptárjuk viszont pontosságával felülmúlja még a ma használatost is. Erre magyarázatot is, külön személyzettel.

D. P.

Pontrendszer és felmérés

Tudományos munka az orvosegyetemen

A Szegedi Orvostudományi Egyetem pártbizottságának végrehajtó bizottsága a múlt hét végén tartott ülésén a tudománypolitikai irányelvek végrehajtását, a Tudományos Bizottság munkáját és a pártszervezeteknek a tudománypolitikai irányelvek megvalósításában játszott szerepét vizsgálta meg. Közel tíz esztendő munkáját értékelte, körültekintő részletességgel az egyetemeken folyó tudományos kutatás 1975 óta fölmutatott eredményeit elemezte. Dr. Kása Péter egyetemi tanárt, a tudománypolitikai bizottság vezetőjét kértük meg, foglalja össze a nagy jelentőségű tanácskozás tapasztalatait.

Első helyen említette a professzor azt a tényt, hogy a végrehajtó bizottság alkalmassá vált a tudományos élet irányítására. Tagjai maguk is élen járói a tudományos kutatásnak, nemzetközi fórumokon is ismerik és számon tartják őket, többségük a tudományok doktora. A pártszervezetek vezetősége sem kívülállóként cselekszik, ha a tudományos munka kereteinek javításáról dönt, hiszen az alapszervezetek vezetőségében többségben a tudományok kandidátusai dolgoznak. Testületi döntés rangjára nem emelkedhet olyan intézkedés, amely ellene szólna akár a megvalósítás apró részleteinek is.

Egyetemeink közül itt dolgoztak ki először olyan pontrendszert, amely alkalmas a tudományos munka objektív értékelésére. Az objektív értékelésen van a hangsúly, és erre igen nagy szükség van. Értékének megfelelően kap anyagi támogatást egy-egy kutatási téma, nem fordulhat elő, hogy pénz hiányában akkor kelljen abbahagyni valamit, amikor legközelebb áll a befejezéshez, amikor leginkább látszik, hogy eredményeiket a gyakorlat vagy a további kutatás hasznosíthatja. Elen jár a szegedi orvosegyetem abban is, hogy fölmérés kezdődött a tudományos élet demokratizmusáról. Korábbi görcsök oldásáról van szó. A fölmérés arra a következtetésre jutott, jelentős az előrelépés, de sok még a tennivaló. Fontos vizsgálati szempont volt, hogy van-e szellemi kizsák-

mányolás a tudományos életben: előfordul-e, hogy némelyek eredményeivel más ékeskedik. Volt erre is példa.

A pontrendszer, a kutatásokra fordítható összegek porciózása nem sérti természetesen a tudományos élet szabadságát. Tárcsintzen kiemelt témákból negyvenegyet tartanak számon, és ötvenegy intézeti téma szerepel a kutatási tervekben. Igaz, 101-ből lett a 44, de nem rostálás eredményeképpen, hanem a kapcsolódási lehetőségek feltáráásával koncentrálták a témákat. A koncentrációval végeredményben a gyorsabb megvalósulást segítették elő. Elhamarkodott dolog lenne kimondani, hogy ezen a téren már minden rendben van — mondta tájékoztatójában Kása professzor —, az összhang megteremtése néha még további erőfeszítéseket, és a kutatómunka természetéből fakadóan további türelmet is kíván.

Nagy figyelmet fordítanak a több tudományágat érintő, több szakterületre kiterjedő úgynevezett interdiszciplináris témák kutatására. Jól működik az endokrinológia, a belső elválasztású mirigyek élet- és kórtanával foglalkozó kutatócsoport. Részt vesz a munkában az I. számú belklinikai endokrinológiai osztálya, a kóreléptani intézet, a szülészeti klinika és az orvosegyetemi intézet. Olyan szellemi erők koncentrálnak jó műszeres háttérrel, hogy ezt a munkát az Egészségügyi Minisztérium mellett a Magyar Tudományos Akadémia is támogatja. Figyelemmel kísérik és segítik másik három téma — a nedvkerítés, az idegrendszer és a biológiaiailag aktív vegyületek — kutatásának hasonló rendszerű, interdiszciplináris összefogását. Mondhatnánk azt is, hogy terven felül, menet közben alakult ki egy olyan kutatási irány, amelyet immunológia néven lehet összekapcsolni. Az I. számú Sebészeti Klinika, a biokémiai intézet, a mikrobiológiai intézet kutatócsoportjaihoz az újszegedi Biológiai Kutató Intézet is csatlakozott.

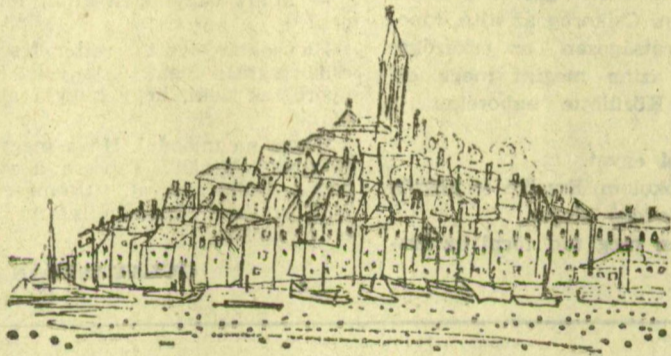
Beszámolhatott a végrehajtó bizottság arról is, hogy a kutatómunka egyéb feltételeinek a megteremtésében is nagyot léptek előre. Új épületben központi kutatólaboratóriumot hoztak létre, közel tizenkétfélmillió forintot érő műszerekkel. A nagy értékű műszereket itt helyezik el, hogy minden kutató számára hozzáférhető legyenek. Önállóult, végeredményben jobb körülmények közé került az orvosegyetem számítástechnikai központjai is.

A központi kutatólaboratórium léte nem azt jelenti, hogy más szervezeti egységek nem kaphatnak nagy értékű műszereket, de általános a törekvés, hogy mindenütt teremtsék meg a sokoldalú felhasználás feltételeit. Új műszerek vásárlásánál előnyben részesítik azokat, amelyek közös igényeket elégítenek ki, és használatukat minden kutató számára lehetővé teszik. Itt is lényeges, hogy döntési joga azoknak van, akik a tudomány művelésében is élen járnak.

Az orvosegyetemi példa egyértelműen igazolja, hogy a tudományos élet pártirányítása megvalósítható, de feltételei vannak: olyanokra kell ezt a munkát bízni a pártbizottság tagjai, illetve a pártszervezetek vezetői közül, akik a tudománynak is vezető személyiségei. Az irányelvek megjelenése óta eltelt kilenc esztendő alatt olyan új lehetőségek nyíltak ki a Szegedi Orvostudományi Egyetemen, amilyenre a korábbi szervezeti adottságok mellett gondolni sem lehetett. Az eddigi eredmények önmagukban is mérhetőek és nagy horderejűek, hiszen itt a tudomány minden morzsája egészségünket, gyógyításunkat szolgálja, de — ugyanebből a szempontból — fontos, hogy még gyorsabb fejlődés alapját is képezik.

U. D.

Makrisz Zizi rajzai

Rovinj

Olasz kisvárosok sorozatból

